

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคงดังพระบรมราชาโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช เกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษาตอนหนึ่ง ความว่า “การพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้นไปนั้น ย่อมต้องพัฒนาบุคคลก่อน เพราะถ้าบุคคลอันเป็นองค์ประกอบของส่วนรวมไม่ได้รับการพัฒนาแล้ว ส่วนรวมจะเจริญมั่นคงได้ยาก การที่บุคคลจะพัฒนาได้ก็ด้วยปัจจัยประการเดียว คือ “การศึกษา” การศึกษานั้นแบ่งเป็นสองส่วน คือ การศึกษาด้านวิชาการ ส่วนหนึ่ง กับการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นผู้มีจิตใจใฝ่ดี ใฝ่เจริญ มีปกติละอายชั่วกลัวบาปส่วนหนึ่ง การพัฒนาบุคคลจะต้องพัฒนาให้ครบถ้วนทั้งสองส่วน เพื่อให้บุคคลได้มีความรู้ไว้ใช้ประกอบการ และมีความดีไว้เกื้อหนุน การประพฤติปฏิบัติทุกอย่างให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควร และอำนวยความสะดวกที่พึงประสงค์” (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2542: ปกใน)

ด้วยเหตุนี้ การจัดการศึกษาจึงถูกกำหนดให้เป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลเกือบทุกยุคสมัย และการจัดการศึกษานับได้ว่าเป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ของทุกประเทศในโลก เพราะว่าการศึกษามีหน้าที่หลักอยู่หลายประการ ประการแรก คือ การศึกษามีหน้าที่สร้างคน หมายความว่าตั้งแต่การสร้างพลเมือง การสร้างนักวิชาชีพ การสร้างแรงงาน นักวิชาการ ฯลฯ ประการที่สอง การศึกษาเป็นตัวสำคัญที่สุดในการสร้างความแข็งแกร่งทางสังคม และประการที่สาม การศึกษาเป็นเสาหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ (เกษม วัฒนชัย. 2545: 1-2) แต่ในสภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาของไทยยังไม่ค่อยมีคุณภาพ ดังจะเห็นได้จากการที่ผลผลิตทางการศึกษา คือ ผู้เรียนยังมีคุณลักษณะต่างๆ ที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย โดยเฉพาะการที่จะพัฒนาคนให้มีปัญญา คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น หรืออาจกล่าวได้ว่าการศึกษาไม่สามารถสนองต่อวิถีชีวิตของประชาชน จึงทำให้การแก้ปัญหาต่างๆ ของรัฐบาลเป็นไปได้ยาก เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติด เป็นต้น ดังนั้นจึงจำเป็นที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญและมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยจะต้องมีการกำหนดเป้าหมายกรอบการดำเนินงานและยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่เหมาะสม (ดุษฐ์ โยเหลา; ประสิทธิ์ สาระสันต์; และยุทธนา ไชยจุกุล. 2543: 47-48)

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาของประเทศไทย ก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ภายหลังจากที่มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกฎหมายการศึกษาฉบับแรกที่ตั้งเป็นแผนแม่บทของการจัดการศึกษา โดยมีการกำหนดให้มีการบริหาร

จัดการการศึกษาที่เน้นความเป็นเอกภาพเชิงนโยบาย และมุ่งเน้นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดคุณภาพเป็นสำคัญ การจัดการศึกษาแบ่งออกเป็นเพียงสองระดับ คือ การศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ส่วนการบริหารก็ได้ลดสายการบังคับบัญชาลงเน้นการกระจายอำนาจไปสู่โรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษา และให้มีการบริหารแบบองค์คณะบุคคลในทุกระดับ อีกทั้งยังกำหนดให้มีระบบรับรองมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้อันเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีการกำหนดให้การศึกษาภาคบังคับเพิ่มขึ้นจากหกปีเป็นเก้าปี (รุ่งแก้วแดง, 2546) มีการประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และยังมี การออกกฎหมายให้โรงเรียนมีสภาพเป็นนิติบุคคล เพื่อให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอีกด้วย (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี; และคณะ, 2545: 94)

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ต้องมีลักษณะของผู้นำควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้ด้วยเหตุผลหลักคือ โลกเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การจะรับมือและปรับเปลี่ยนสิ่งใดๆ ในองค์กรต้องอาศัยหลักของการเป็นผู้นำเข้ามาช่วย การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้ง่ายถ้าครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนต่างก็มีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำในขณะเดียวกัน การเป็นผู้นำแบบเดิมๆ ก็ต้องเปลี่ยนไป จากการนำโดยการขายความคิดแล้วสั่งการ มาเป็นการหลอมแนวคิดของทุกคนเข้าด้วยกันเป็นวัฒนธรรมองค์กร เป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจ ร่วมกัน และเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคฝ่าย (ทงศักดิ์ ชาญสมิง, 2557: ออนไลน์)

นอกจากผู้บริหารยุคใหม่จะต้องเป็นผู้นำด้านวิชาการนี้แล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่ตระหนักถึงการนำผู้ปกครอง ครอบครัว และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนด้วย สอดคล้องกับ ธีระ รุญเจริญ (2549: 41) ได้กล่าวว่า “ผู้บริหารต้องศึกษาและพัฒนาตนเองให้สมกับเป็นผู้บริหารมืออาชีพและเป็นวิชาชีพชั้นสูง (Professional) อย่างแท้จริง จึงจะสามารถบริหารจัดการและจัดการศึกษาได้ดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล” นอกจากนี้ยังได้ระบุลักษณะเด่นในการบริหารตามแนวปฏิบัติการศึกษาของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติไว้ ดังนี้ 1) เป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วม/การบริหาร โดยองค์คณะบุคคล (1) ส่วนกลาง ได้แก่ สภาการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา คณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2) ส่วนท้องถิ่น ได้แก่ คณะกรรมการการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา 2) เป็นการบริหารที่เน้นการดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียน: - เป็นการศึกษาที่ให้ทุกคน ทุกฝ่าย ทุกองค์กรมีส่วนร่วม - เป็นการศึกษาที่มีหลักการ แนวทาง รูปแบบที่ชัดเจน - เน้นการบริหารการเรียนการสอนใช้เทคโนโลยี 3) เป็นการบริหารที่ใช้บุคลากรมืออาชีพ (Professional) - มีลักษณะเฉพาะ เช่น วิสัยทัศน์ เป็นผู้นำมนุษยสัมพันธ์ - ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ - ต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ: มีสำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา 4) เป็นการบริหารที่ต้องมีการตรวจสอบ และประเมินตามมาตรฐาน - ภายใน โดยหน่วยงาน - ภายนอก โดยสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา 5) เป็นการบริหารที่เน้นเป็นพิเศษที่สถานศึกษา/โรงเรียน โดย

ใช้การกระจายอำนาจจากบริหาร 4 ด้าน คือ บริหารทั่วไป งบประมาณ บุคลากร วิชาการ ส่วนการบริหารระดับท้องถิ่น ได้แก่ เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา 6) เป็นการบริหารที่อาศัยองค์การวิชาชีพ ได้แก่ สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา และองค์การกลางบริหารงานบุคคล (ก.ค.ศ.) 7) เน้นคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพมากขึ้น 8) เป็นการบริหารที่เน้นความทัดเทียมกัน - ในด้านปริมาณ: ประชากร จำนวนโรงเรียน ภูมิภาค การคมนาคม - ในด้านงบประมาณ: ค่าใช้จ่ายรายหัว 9) เป็นการบริหารที่ต้องประกันคุณภาพให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม

จากภาระหน้าที่ความรับผิดชอบดังกล่าวข้างต้น จึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ หรือศักยภาพในการปฏิบัติของผู้บริหารการศึกษาเมื่ออาชีพเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารและการจัดการศึกษา ตามแนวทางและหลักการที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่ง แอช และเพอร์ซอลล์ (Ash; & Persall. 1999: 2) ได้เสนอทฤษฎีภาวะผู้นำแบบสร้างสรรค์ (Creative Leadership Theory) บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า “ในโรงเรียนหนึ่งอาจมีผู้นำได้หลายคน ซึ่งแสดงบทบาทการใช้ภาวะผู้นำในลักษณะต่างๆ มากมาย บทบาทภาวะผู้นำจึงมิได้จำเพาะเจาะจงแต่ผู้บริหารเท่านั้น” แต่หน้าที่ของผู้บริหาร คือ การสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้แก่ครูอาจารย์และบุคลากรต่างๆ เพื่อเป็นช่องทางให้คนเหล่านี้ได้พัฒนาตนเองเข้าสู่การเป็นผู้นำที่สร้างสรรค์ (Creative Leadership) ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบสร้างสรรค์นี้มีมุมมองว่า “ครูคือผู้นำ (Teacher as leaders) โดยมีครูใหญ่คือผู้นำของผู้นำ (Leader of leaders) “อีกทอดหนึ่ง โดยนัยดังกล่าวหน้าที่สำคัญของผู้บริหารจึงไม่เพียงแต่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการส่งเสริมเรียนรู้ของครูอาจารย์ และบุคลากรซึ่งเป็นผู้ใหญ่ของโรงเรียนอีกด้วย การเป็นผู้นำแบบสร้างสรรค์ (The Creative Leadership) นั้น จำเป็นจะต้องอาศัยทักษะการเอื้ออำนวยความสะดวก (Facilitation skills) อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เพราะสาระที่เป็นภารกิจหลักของทฤษฎีนี้ ได้แก่ การทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ (Team inquiry) การเรียนรู้แบบทีม (Team learning) การร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา (Collaborative problem solving) การจินตนาการสร้างภาพของอนาคตที่ควรเป็น (Imaging future possibilities) การพิจารณาตรวจสอบความเชื่อร่วมกัน (Examining shared beliefs) การใช้คำถาม (Asking questions) การรวบรวมวิเคราะห์และแปลความข้อมูล (Collecting analyzing, and interpreting data) ตลอดจนกระตุ้นครูอาจารย์ตั้งวงสนทนาอย่างสร้างสรรค์ในเรื่องการเรียนการสอน เป็นต้น ภารกิจดังกล่าวเหล่านี้ ล้วนแสดงออกถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบสร้างสรรค์ทั้งสิ้น

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายของผู้บริหารยุคใหม่ว่าจะต้องมีความรู้ความสามารถ และลักษณะพิเศษในการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่ความสำเร็จได้ และจากการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา พบว่าปัญหาในการบริหารสถานศึกษาที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมผู้บริหาร

สถานศึกษา คือ ยังทำงานไม่สอดคล้องสัมพันธ์กับทีมงานหรือได้บังคับบัญชา และขาดการสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ส่งผลกระทบถึงการบริหารสถานศึกษาจนทำให้ประสิทธิภาพของงานใน สถานศึกษาด้อยลง ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่ ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการสถานศึกษา (สำนักผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการที่ 8 นครราชสีมา. 2558: ออนไลน์) จากที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา ซึ่งจะ นำรูปแบบการพัฒนาไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหาร เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาให้มากขึ้น

ปัญหาการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา มีสภาพการเป็นผู้นำอย่างไร
2. รูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบใดบ้าง
3. รูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา ที่พัฒนาขึ้นนี้ มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการ นำไปใช้ อยู่ในระดับใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา
3. เพื่อประเมินรูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา ที่พัฒนาขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประชากร คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2,309 คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970: 608) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 331 คน

ตัวแปรที่ศึกษา คือ สภาพภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการสร้างการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา

การเลือกกลุ่มเป้าหมาย ใช้การสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 17 คน

กำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

1. เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร
2. สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก
3. มีประสบการณ์ในด้านการเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์มาไม่น้อยกว่า 2 ปี

ตัวแปรที่ศึกษา คือ การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนประเมินการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา

การเลือกกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา จำนวน 144 คน

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การปฏิบัติของการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในสถานศึกษาในการจูงใจ หรือนำบุคคลอื่นๆ อย่างมีจินตนาการ มีความยืดหยุ่น และมีวิสัยทัศน์ ด้วยวิธีการหรือแนวทางใหม่ๆ อย่างท้าทายและสร้างสรรค์ ไปสู่เป้าหมาย

การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา ซึ่งในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วยขั้นตอน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการสร้างการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา ขั้นตอนที่ 3 ขั้นประเมินการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา

ความเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม หมายถึง การเป็นผู้นำที่สนับสนุนการทำงานร่วมกันเป็นทีม และเครือข่าย โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีมในทุกขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การเรียนรู้ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การสามัคคี และการขยันคิดขยันเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคของการสนทนา การอภิปราย การบริหารทีมงาน และการบริหารโครงการเข้ามาช่วย ซึ่งเปรียบเสมือนการถ่ายทอดอัจฉริยภาพหรือถ่ายทอดวิธีการปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จจะหว่างกันและกันทำให้เกิดพัฒนาการขึ้นในเวลาอันรวดเร็วและได้ประสิทธิผลสูงสุด

ความเป็นผู้นำของผู้นำ หมายถึง การเป็นผู้นำที่สามารถจูงใจ ชักนำหรือชี้นำให้สมาชิกของกลุ่มรวมพลังเพื่อปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของกลุ่มให้สำเร็จ โดยการใช้กระบวนการต่างๆ รูปแบบของอิทธิพลระหว่างผู้นำและสมาชิกในกลุ่ม หรืออิทธิพลของตำแหน่งให้สมาชิกในกลุ่มปฏิบัติตาม เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มตามที่กำหนดไว้

การเป็นผู้นำการสร้างความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การเป็นผู้นำที่มีความคิดริเริ่มสร้างสิ่งใหม่ๆ ไม่ซ้ำแบบใคร โดยอาศัยประสบการณ์ที่มีอยู่และพัฒนาขึ้นเป็นความคิดใหม่ๆ ที่ต่อเนื่องและมีคุณค่า

ความเป็นผู้นำบริหารความเสี่ยง หมายถึง การเป็นผู้นำที่สามารถปฏิบัติงานท่ามกลางสภาวะเสี่ยงหรือภาวะการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง และเรียนรู้การบริหารการเปลี่ยนแปลงโดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรที่ชัดเจน และวางแผนเพื่อบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ

การเป็นผู้นำแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน หมายถึง การเป็นผู้บริหารองค์กรที่มุ่งเน้นให้ผลการปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นที่ยังพอใจของผู้รับบริการ โดยสร้างตัวบ่งชี้ผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสำหรับการกำกับ ติดตาม และรายงานผลการดำเนินงานขององค์กร

การเปิดโอกาสให้ทุกคนร่วมคิดร่วมทำโดยใช้กระบวนการทำงานเป็นทีมหรือกลุ่ม หมายถึง การเป็นผู้นำโดยการใช้หลักการบริหารคุณภาพที่ช่วยให้บุคลากรมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจ รวมทั้งส่งเสริมระบบการทำงานแบบทีมงานที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีความรู้สึก ว่าตนเองมีส่วนร่วมในความสำเร็จของการปฏิบัติงานนั้นๆ

การเพิ่มขวัญและกำลังใจในการทำงาน หมายถึง การเป็นผู้นำในการเสริมสร้างขวัญและ บำรุงขวัญ รวมทั้งเป็นผู้นำที่เอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อรักษาเสถียรภาพการปฏิบัติงานให้อยู่ใน ระดับสูงตามความต้องการ ซึ่งจะส่งผลไปถึงประสิทธิภาพของการทำงาน

การกระตุ้น และสนับสนุนความคิดริเริ่มและการค้นคิดนวัตกรรมใหม่ๆ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องแสดงภาวะผู้นำด้วยการกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดการค้นคิดนวัตกรรมและมีการ ทดลองอย่างหลากหลายเกิดขึ้นในสถานศึกษา รวมทั้งผู้นำสนับสนุนให้บุคลากรกล้าคิด กล้าทำ โดยมี ผู้นำคอยสนับสนุนทำเป็นตัวอย่าง

การตื่นตัวต่อภาวะคุกคาม ปัญหา อุปสรรค หรือตระหนักถึงการสูญเสียโอกาส หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงภาวะผู้นำโดยการปลุกฝังให้การบริหารความเสี่ยงเป็นวัฒนธรรมของ สถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรมีความเข้าใจหลักการบริหารความเสี่ยง และร่วมรับผิดชอบในการ สนับสนุนและนำหลักการการบริหารความเสี่ยงไปสู่การปฏิบัติภายใต้ขอบเขตของงานที่รับผิดชอบ

ส่งเสริมมาตรฐาน คุณภาพ และความเป็นเลิศทางวิชาการให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงภาวะผู้นำในการจัดกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลที่มีคุณภาพ ที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ใช้หลักการบริหารจัดการ การศึกษาอย่างมีระบบตามหลักธรรมาภิบาล รวมทั้งเป็นผู้นำในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อม ให้เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพจนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นที่ประจักษ์แก่ชุมชน ผู้ปกครอง และสังคม

ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา หมายถึง ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงครูผู้ช่วย ครูอัตราจ้างในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หมายถึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา ซึ่งเป็นหน่วยงานทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมในระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีหน้าที่ในการบริหารและการจัดการศึกษา กำกับ ดูแล ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่โรงเรียนในเขตพื้นที่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบที่ได้รับการตรวจสอบด้วยกระบวนการทางทฤษฎี และเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสม สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา
2. ผู้บริหารในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา สามารถนำรูปแบบไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การประเมินประสิทธิภาพและกำหนดบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาส่งเสริมพฤติกรรมภาวะผู้นำเพิ่มประสิทธิภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา นำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาตนเองเพื่อนำไปสู่ความสร้างสรรค์ อีกทั้งเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย และวางแผนเพื่อการดำเนินงาน ส่งเสริมประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา ให้มากขึ้น
4. ผู้สนใจอาจนำไปใช้เป็นรูปแบบตั้งต้นเพื่อขยายขอบเขตการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ให้กว้างขวางและลึกซึ้งในอนาคตต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

ยูกิล (Yukl. 2006: 2) ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำเป็นพฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลคนหนึ่งที่จะชักนำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

คอตเตอร์ (Kotter. 1978: 212) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ ว่าหมายถึงความสามารถในการเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงได้ โดยมีผู้นำเป็นผู้สร้างวิสัยทัศน์ให้เป็นตัวกำกับทิศทางขององค์กรในอนาคต จากนั้นจึงจัดวางคนพร้อมทั้งสื่อความหมายให้เข้าใจวิสัยทัศน์และสร้างแรงดลใจแก่คนเหล่านั้น ให้สามารถเอาชนะอุปสรรคเพื่อไปสู่วิสัยทัศน์ดังกล่าว

แอส และเพอร์ซอลล์ (Ash; & Persall. 1999: 2) ได้เสนอหลักการของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (Creative Leadership Principles) ว่าเป็นหลักการของการเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ตามทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ของการเป็นผู้นำเชิงคุณภาพ (Quality leadership) 10 ประการ

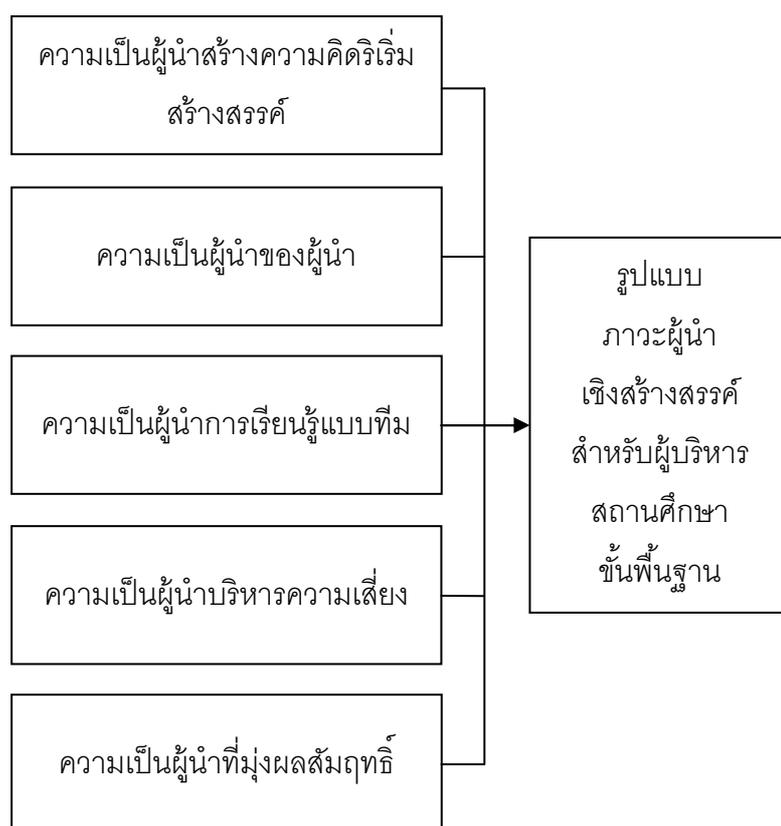
ดูบริน (DuBrin. 2007: 261) ได้ให้ความหมายคำว่าทีมและทีมงานไว้ว่า ทีม (Team) หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีทักษะต่างๆ กัน มาทำงานร่วมกัน และกำหนดเป้าหมายหรือแนวทางร่วมกัน

โดยรับผิดชอบร่วมกัน ส่วนที่ทีมงาน (Team-work) หมายถึง ความเข้าใจและความมุ่งมั่นของลูกทีมที่มีให้กับทีม โดยร่วมกันรับผิดชอบ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน

โรเจอร์ส (Rogers. 1969) กล่าวว่า บุคคลที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จะมีลักษณะเป็นผู้ที่เผชิญกับปัญหาต่างๆ โดยไม่หลีกเลี่ยงหรือหลบถอย ทำงานเพื่อความสุขของตนเอง โดยไม่หวังการประเมินผลหรือการยกย่องจากบุคคลอื่น และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดประดิษฐ์สิ่งต่างๆ

เฮาส์ (House. 1981: 24-25) กล่าวว่า ผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานจะตั้งเป้าหมายที่ทำทนายสำหรับผู้ใต้บังคับบัญชาจะเน้นความสำคัญไปที่ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงานและแสดงความมั่นใจในความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงานให้สำเร็จที่มีมาตรฐานสูง

2. ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจากข้อ 1 เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิด ประกอบด้วย 1) ความเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม 2) ความเป็นผู้นำของผู้นำ 3) ความเป็นผู้นำสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 4) ความเป็นผู้นำบริหารความเสี่ยง และ 5) ความเป็นผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ขอเสนอเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย